

DES D'UNA BUTACA DE PLATEA

Jaume Calatayud Ventura

*El lleó deixa anar un parell de rugits curts i moderats,
com per complir simplement amb un compromís d'imatge...*

I

És obvi que els sentimentalismes i els apassionaments no es manifesten pas de la mateixa manera en tothom. De fet, la singularitat de les persones –o sia, això que anomenem personalitat– potser no radiqui, comptat i debatut, sinó en l'índole dels sentiments i les passions de cadascú i en la forma en què són expressats. Fixem-nos, per exemplificar el que estem dient, en un tipus de manifestacions emotives ben freqüents: les irades –la qual cosa ens ve premeditadament a propòsit per a la posada en escena d'aquest guió–. La ira és una excitació bàsica que, en alguns casos, acompanyada d'una activitat somàtica agressiva, pot desfigurar el semblant de qui la pateix fins a convertir-lo en una màscara grotesca a la qual va tenyint, a mesura que s'incrementa la ferocitat de les veus amb què es manifesta, d'un roig progressivament encès, com li succeeix al nostre primer personatge: un home ja a mitjan cinquantena, d'evident complexió ferma coberta per una elegant indumentària. En canvi, en un altre context caracterològic, la ira, reprimida pel decòrum i embridada per la circumspècció, en comptes de congestionar el rostre del posseït pot dessagnar-lo, a la manera d'una experta taxidermista, i no agredir artillant la veu, sinó armant el rictus amb el sabre del retret i la mirada amb la daga de l'animadversió, com és el cas del nostre segon personatge: una dona també ja cinquantenària que vesteix, no menys elegantment que l'home, unes formes bastant més estilitzades –i, per cert, val a dir que d'arravataments d'aquesta mena sol treure un gran profit el cinematògraf, sobretot en els primers plans, perquè li serveixen a la perfecció per transmetre l'ambient emocional de la història que vol explicar; i el que es respira a l'espai on comença aquesta està saturat de tensió.

L'home i la dona en qüestió són matrimoni, i tenen un únic fill –el nostre protagonista–, que és amb ells al magnífic saló de la casa i no sap a on mirar, ni què fer, ni què dir. En aquella situació, els seus pares li semblen dos estranys acusadors sense cap similitud amb les

persones cerimonioses, serenes i afables que solen ser: una parella a la qual, en els seus cercles familiar i social, es coincideix a qualificar d'encantadora. A un parell de setmanes de complir els vint-i-cinc anys –acabada recentment la carrera d'Empresarials, amb el projecte d'un màster a la le, capità d'un dels equips d'hoquei sobre herba més rellevants del país...–, l'Albert Riusdor se sent aclaparat per l'escomesa del discurs d'un pare que declama, sense un bri de pietat, la lletania dels desafurs, en absolut venials, del seu unigènit: amb els diners obtinguts per la venda del fermall amb maragda que va robar –l'Albert en diu haver-lo agafat en préstec– a la seva avia materna, va pagar un mafiós perquè fes drogar un cavall que participava en una popular carrera en la qual havia apostat buscant, amb els possibles guanys, liquidar els deutes contrets en fer fallida una productora de pel·lícules pornogràfiques –l'Albert en diu d'art i assaig–, creada i gestionada per ell mateix, i haver d'enfrontar-se en judici a la companyia d'assegurances que, en cremar-se estranyament els estudis de la productora, el va denunciar per incendiari –un lamentable malentès sobre un infortunat accident, en opinió de l'Albert–. L'acusat, si bé admet que tot allò, almenys judicat en conjunt i a l'engròs, ha estat mal fet –el noi té aquell confortador punt de privilegiada suficiència que permet reconèixer qualsevol error sense que se'n ressenti l'autoestima–, tracta d'argumentar un atenuant de la seva culpabilitat: “¿Qui, durant la joventut, no comet alguna bogeria, alguna bretolada?... El que passa és que cadascú ho fa, és clar, segons les seves possibilitats”. Però, dissortadament per a ell, el seu pare, convertit en fiscal i jutge alhora, no es deixa pas influir per un raonament tan benèvol, i la seva sentència és catoniana. En primer lloc, arriba l'apòstrofe carregat de mal averany: “El teu besavi, banquer; el teu avi, banquer; jo, banquer..., i tu lladre i estafador!... i, a més, pervertit! Com ha pogut llucar un brot de tal mena, aquest nostre tronc?” –i en les paraules de l'enfollonit prohom es palesa el seu profund esbalaïment davant l'evidència d'una tan inversemblant degeneració–, i tot seguit és dictada la sentència: “Ja no ets el nostre fill. Marxa d'aquesta casa! No volem veure't mai més!”. Aleshores, la mare, a l'estil de les grans clàssiques del melodrama, es tapa la cara

amb les mans i plora tal com, en casos així, manen els cànons de la criança selecta: amb una solemnitat tràgica i de forma ofegada i discretament convulsiva.

II

Li escau molt el vestuari. Sempre ha estat un tipus distingit, i se'l nota acostumat a lluir el negre del llacet i de la jaqueta damunt el blanc immaculat de la camisa. Unes incipients entrades i algun cabell gris primerenc li afegeixen caràcter i atractiu, i el fan encara més interessant. Als trenta-cinc anys és un home menys esvelt que als vint-i-cinc i no tan arrogant com llavors, però de qui les dones sembla que segueixen fent una excel·lent valoració com a galà, segons es pot deduir de les mirades que li llancen i els somriures insinuants més o menys dissimulats que li dediquen.

El bullici, en el sumptuós saló luxemburguès, és considerable. S'hi celebra l'aniversari d'un destacat personatge de molt alta esfera –una combinació de magnat de les finances, mecenes de l'elit intel·lectual i actiu fecundant de nous talents artístics– i s'ha reunit allà part de la flor i nata del país, trufada amb alguns glamurosos estrangers, per complimentar l'amfitrió, per delectar-se en el seu propi encimbellament social i per confrontar suposades excel·lències estètiques –una festa, en essència, de l'ordre d'aquelles que el denominat setè art ha sabut escenificar tan magníficament en un esplèndid ramell d'obres de diversos gèneres i èpoques: “*Il Gattopardo*”, “*Gone with the wind*”, “*The great Gatsby*”, “*Sabrina*”...–. I l'Albert, en aquests ambients, per raó de les múltiples ocasions en què els va viure abans de ser expulsat de la seva família, es mou amb una comoditat inaudita en algú del seu actual rang; i sap que és la complicitat del llinatge senyorial el que, sense poder-ho precisar, perceben les dones sota el seu uniforme de cambrer i –afegit a la seductora presència– el fa ser tan sol·licitat i afalagat per dames tardorenques tesades quirúrgicament, per insatisfetes sexuals que ja trentegen i per jovenetes borbollejants i capfluixes. La safata que passeja amb el seu gentil tarannà és sempre la primera a quedar òrfena de copes o canapès.

Els deu anys transcorreguts d'ençà del tèrbol episodi que va canviar la seva vida no són condicionant suficient per impedir que ella el reconegui. La Mariona ha viatjat al Gran Ducat del Benelux per presenciar l'actuació –competició selectiva de cara als pròxims Jocs Olímpics– de l'equip nacional d'hípica, del qual és figura destacada el seu espòs –un aristòcrata lleu i més aviat camacurt de qui es diu, però, amb un salaç doble sentit, que munta divinament... sobretot a pèl–, i s'adona que aquell cambrer és l'Albert tan bon punt el veu. I el primer que li ve a la memòria és l'expressió de la mare d'ell, mirant-se-la ensentimentadament i compassiva, quan li va comunicar l'espantant notícia: que l'Albert havia marxat i que ni ella ni el seu marit sabien a on ni ho volien saber. “No et mereixia, Mariona”, havia conclòs, afectadament categòrica, la de Riusdor. Després, acollit el cap de la jove per la pitrera de la gran, van plorar plegades; la xicota abandonada ho va fer de manera oberta, amb abundància de fluixos; la mare del desaparegut, sempre mesurada, només es va permetre un parell de llàgrimes minúscules, reconcentrades, de les que mai no arriben a despenjar-se de la parpella. Arran d'aquella desoladora revelació, la Mariona, absolutament esmarrida, va creure i proclamar que ja mai no podria tornar a lliurar el cor a un home, perquè el seu amor era del gènere sublim dels eterns. Però com que els amors eterns –tot i la seva sublimitat– solen durar, si fa no fa, el mateix que els altres, al cap de tres mesos de no tenir notícies de l'Albert va començar –s'acostava la primavera, alguns capolls ja es bombaven, alguns fruiters ja fullaven...– a sortir amb el genet, i a finals d'aquell mateix any –de l'Albert, cal dir-ho, continuava sense saber-se res més– s'hi va casar. I, de sobte, una dècada després de l'encara llavors –per a ella– incomprendible esfumadura del seu presumpte amat perpetu, el descobreix a l'altra banda del saló, presentant amb una galania del tot impròpia d'un servent una safata plena de copes damunt el palmell de la mà dreta, i se li glaça la sang. “Que et passa, estimada?”, li pregunta, en notar el seu sobtat canvi d'actitud, algú dels qui té al voltant. “Et trobes bé?...”, s'interessa, quan s'adona de com ha empal·lidit el rostre de la Mariona, el seu complimentós marit, i en veure que ella es posa discretament una mà al front, insisteix: “Et mareges?...”. “No... No és res, no”, respon la Mariona, i fa un lleu moviment de

cap que és interpretat com una confirmació de les seves paraules, encara que potser no sigui sinó un incontrolable indici de tremolor en veure que l'equívoc cambrer es va apropant al grup. Enmig de la seva creixent torbació, a la noia li sembla detectar que a l'encisador somriure que sempre havia esgrimit –era un dels esquers estètics de què més es valia– el qui va ser el seu promès se li ha mistificat l'ingènit esmalt de convençuda supèrbia, de genuïna altivesa, amb un tintatge recelós que li ha desvirtuat l'encant; i mentre se li barregen la nostàlgia i el ressentiment amb una calitjosa angoixa i un voluptuós neguit –perquè això sí que ho poden tenir, de vegades, els presumptes amors eterns avortats: poden deixar, latent, una mena de prurit residual en allò més íntim–, l'Albert arriba ja amb l'estimulant envit de la safata: “Senyores..., senyors...”, diu, alhora que recorre amb la vista els components de la rotllana. I quan la seva mirada coincideix amb la de la Mariona, un fulminant estremiment, com una viva descàrrega elèctrica, el sacseja de cap a peus –al cervell, al pit, a l'estómac, a les parts pudendes...–. Tot passa en un instant: l'ofrena d'aperitius trontolla, ell descompon la figura, els qui són al seu voltant intenten enretirar-se, cau una primera copa damunt la safata, un parell al terra, una altra vessa el seu contingut a l'escot d'una dama, se sent un xisclet... i un crit colèric: “Talleeee! Talleu!... No enteneu el que vull, collons!... No ho enteneu!”. El director està enfurismat.

III

L'Albert arriba esgotat a l'hotel. El rodatge d'aquella pel·lícula se li està fent molt dur; encara que això no representa per a ell una sorpresa, perquè, malgrat no haver treballat mai abans amb aquell director, ja l'havien assabentat de la seva fatuïtat i el seu malaltís afany perfeccionista que el fan enfrontar-se amb productors, tècnics i actors. Però quan li van oferir el paper només va pensar una cosa: que era la seva gran oportunitat; i una oportunitat que li arribava de retruc, ja que el primer escollit no havia estat pas ell... –a les pel·lícules, en moments així, amb un cop d'ull enrere que anomenen *flashback* ens fan cinc cèntims del passat–: d'entrada havien contractat un italoamericà d'ulls negres com l'atzabeja i cabells

engominats a qui molts consideraven el número u entre els galants de l'època, però al cap de tot just una setmana de rodatge el mordaç i bronquinós director va declarar públicament: "Si depengués de mi, el lloc que aquest envanit personatge ocuparia al món del cinema seria, a tot estirar, el d'acomodador". I després d'un espectacular escàndol, esperonat per la premsa especialitzada, que va acabar amb l'italoamericà descartat del projecte, van pensar en l'Albert, li van fer una proposta, unes proves i el van contractar. Aquell podia ser un gran salt endavant en una carrera d'actor que havia començat gairebé per casualitat, quan anava perdut pel món després d'haver decidit abandonar la seva ciutat, i fins i tot marxar del país, repudiat per la seva pròpia gent. I li havia resultat força escrú adaptar-se al nou escenari existencial, sobretot perquè no estava acostumat a segons quin tipus de lluites, però tenint en compte que qualsevol altre, en un cas similar, molt probablement hauria anat a parar a la presó, no podia queixar-se massa de la seva sort, i encara menys quan l'assumpte del cinema, que va arrencar amb aparença de foc d'encenalls, s'estava convertint en una realitat sòlida i prometedora; potser tant com per arribar a permetre-li sobreposar-se definitivament a l'infaust episodi del passat i les seves damnoses seqüeles —és, sens dubte, un esplèndid recurs, aquest del *flashback*.

I quan l'Albert ja està gairebé despullat, preparant-se per a un bany, sent que truquen a la porta. Es posa el barnús i obre. La visita és d'en Gerard Vellgalà, un company de repartiment a la pel·lícula, un actor veterà amb qui s'avé força i que ocupa l'habitació veïna. "Dreça l'orella, Albert! —demana, sense preàmbuls, el visitant, amb una expressió excitada, cofoia i maliciosa—. Jo i el meu entranyable amic Joanet Caminador —és un bevedor de whisky important, en Gerard, i el diverteix catalanitzar el nom de la seva marca preferida d'aquest licor— acabem de prendre una decisió. I no pas una de qualsevol, company, sinó una de ben temerària i compromesa. Una d'alt risc!... Però ja se sap com en són, d'agosarats, els escocesos; i alguns catalans, de vegades, també tirem més cap al cantó de la rauxa que cap al del seny... En fi, passant via: demà penso alligonar el mestre sobre com es pot millorar una

de les escenes clau de la pel·lícula”. “Què dius, boig! –s’exclama l’Albert–. Alligonar el setciències?... I millorar una escena concebuda per ell!... Que no en sou conscients, ni en Joanet ni tu, que és impossible, això?”, i el sarcasme de les seves paraules va xopat d’una sorpresa complaguda, morbosa i encuriosida. “Doncs, jutja-ho tu mateix, amic –proposa en Gerard, avivant encara el seu to burleta i ufanós–. Què et sembla la possibilitat que jo, després de dir-te: “Ja no ets el nostre fill. Marxa d’aquesta casa! No volem veure’t mai més!”, reforci la cruesa de la situació esventant-te un bon mastegot?... La imatge del mastegot sempre ha estat molt cinematogràfica i...”. “Talleeeeeu! Talleu! –brama el director–. No fotis, Gerard!... La mare que et va parir..., no fotis!... Se suposa que et fas llepadits de la teva idea, redéu!, perquè creus que amb ella aconseguiràs apunyalar l’orgull del saberut del director. Et proposes donar-li una lliçó; vols millorar-li una escena a aquell fill de puta fatxenda! Vols humiliar-lo!... I tu, Albert, estàs encantat d’afegir-te al festí de la humiliació... Per què, doncs, m’ho reciteu com si estiguéssiu dictant-li, a dues veus de pixavins, un memoràndum sense solta ni volta a una secretària curta de gambals?... Us heu de mostrar exaltats, entusiasmats, eufòrics... Hòstia!”. I, de sobte, l’aristarc interromp la seva diatriba perquè s’adona que dos desconeguts se li han col·locat ben bé al costat. “I vostès què cony volen? –els interpel·la agrament i bel·licosa–. Qui els ha donat permís per entrar aquí?...”. El més alt de la parella, com si l’agressivitat d’aquelles paraules li rellisqués absolutament, mantenint un posat d’un estoïcisme jactancios que frega el menyspreu, treu una mà d’una butxaca de la gavadina i exhibeix la seva cartera oberta alhora que diu, amb veu eixuta, greu i imperativa: “Interpol. Venim a detenir l’Albert Riusdor. Se l’acusa de robatori, estafa, pornografia il·legal i provocació d’incendi”.

Sota una plumbosa pluja fina –una pluja de *film noir hors d’age*–, els dos agents fiquen l’Albert, emmanillat, en un cotxe oficial; l’un s’asseu al volant i l’altre al darrere, al costat del detingut. El vehicle es posa en marxa, i al cap d’uns segons ja no és sinó una taca fosca que s’allunya a la pantalla mentre hi apareix la paraula FI.